

การพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

Development of a Buddhist Community Saving System to Support the
Aging Society at Sub-district Level

จรูญศักดิ์ สุนทรเดชา¹ พระครูนิวริฐศีลขันธ² และณวพงศ์ธร นิติภูวนนท์³

Jaroonsak Soonthondachar, Phrakhrunivitsinlakhon and Navapongthorn Nitiphuvanon

Received: July 14, 2023

Revised: August 04, 2023

Accepted: August 04, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบบันทึกบัญชีและการรับรู้ของประชาชน 2) พัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ และ 3) ถอดบทเรียนการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ เพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต ติดตาม ประเมินผล และการสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น กำหนดพื้นที่เป้าหมายในลักษณะภาคีเครือข่าย (บวร) คือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาระบบบันทึกบัญชีและการรับรู้ของประชาชน พบว่า 1.1) การรู้ทุกข์ พบว่า ปัญหาในเชิงพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อในเชิงเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ด้านสินค้า ด้านหนี้สิน ด้านอาชีพ และด้านการตลาด 1.2) การรู้ทุน มีการคัดเลือกตัวแทนนักจัดการชุมชนด้านการออม จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ 1.3) การรู้เท่าทัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาใน 4 ประเด็น คือ ขยันหา รักษาไว้ มีใจต่อกัลยาณมิตร และใช้ชีวิตแบบพอเพียง 2) การพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมติเห็นร่วมกันใน 5 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย (1) การตลาดออนไลน์ เทคนิคถ่ายภาพด้วยมือถือ (2) การวิเคราะห์และออกแบบธุรกิจด้วย Business Model Canvas (3) การทำพวงมาลัยจากผ้าขาวม้า

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

(4) งานดอกไม้ และ (5) การขยายผลสู่เย็นข้างบ้าน ตู๋ยาข้างครัว และ 3) ผลการถอดบทเรียน พบว่า 3.1) การประเมินกระบวนการชุมชนด้วยตนเอง 9 มิติ พบว่า ร้อยละ 100 ประเมินให้ผ่านในค่าเฉลี่ยมากกว่า 4.50 และการประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย และผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น และ 3.2) การถอดบทเรียนการทำงาน พบว่า ปัญหาและข้อจำกัด คือ (1) ปัญหาสาธารณภัยในพื้นที่ และ (2) การจัดการเวลาไม่ตรงกัน ส่วนปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการ (2) ภาวศึ เครือข่าย (3) การรับฟัง ทบทวนเพื่อแก้ปัญหา และ (4) ผู้นำ/นักจัดการชุมชน/พี่เลี้ยง

คำสำคัญ: ระบบการออมชุมชนวิถึพุทธ, สังคมสูงวัย, หลักทฤษฎีธรมมิกัถดประโยชนั

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop a paradigm and public awareness; 2) to develop Buddhist community savings system; and 3) to extract lessons from the development of Buddhist community savings system to support an aging society at the sub-district level. It was an action research consisting of 4 steps: planning, implementing, observing, monitoring, evaluating, and there was reflecting on the results of driving the activities through review techniques after driving activities completed. The target area was defined as a network partner (Bowon), namely Nong Nom Wua Subdistrict, Lat Yao District, Nakhon Sawan Province. Research results found that 1) paradigm development and public awareness found that 1.1) understanding of suffering found that spatial problems effecting an economic impact included products, debt, careers, and marketing; 1.2) knowledge of capital: A total of 21 representatives of savings community organizers were selected consisting of community leaders, local leaders, and village health volunteers; and 1.3) seeing through someone's trick: There were guidelines for development in 4 areas: diligently seeking, maintaining, having a heart for friends and living a self-sufficient life; 2) developing Buddhist community savings system through the public participation process, consensus was reached on 5 sets of activities consisting of (1) online marketing, techniques for taking photos with a mobile phone, (2) business analysis and design with the Business Model Canvas, (3) making a garland from

lincloth, (4) flower work, and (5) expanding the refrigerator next to the house, the medicine cabinet next to the kitchen; and 3) the results of the lesson learned found that 3.1) in the aspect of self-assessment of the community process in 9 dimensions, it was found that 100 percent passed the assessment with an average of more than 4.50 and the evaluation from the observation of the researchers and local co-researchers; and 3.2) extracting work lessons, it was found that the problems and limitations were (1) disaster problems in the area, and (2) inconsistent time management. As for success factors, they included (1) management, (2) network partners, (3) listening and reviewing to solve problems, and (4) leaders/community organizers/mentors.

Keywords: Buddhist Community Savings System, Aging Society, Ditthadhammikattha

บทนำ

การออมนับเป็นสิ่งสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการออมเป็นแหล่งสำคัญของการนำเงินไปลงทุนเพื่อการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ การออมยังเป็นการคุ้มครองตนเองในทางสังคมสำหรับบุคคลตั้งแต่วัยเริ่มทำงานจนถึงวัยเกษียณอายุ ในปัจจุบันแม้ว่าอัตราการออมต่อ GDP ของประเทศไทยถูกจัดว่าอยู่ในระดับต้นของภูมิภาคอาเซียน แต่เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว อัตราการออมดังกล่าวของไทยยังอยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ในวัยเริ่มทำงาน มักจะไม่มี การออมเพื่อวางแผนทางการเงินในระยะยาว แต่เลือกที่จะมองหาเป้าหมายการออมในระยะสั้น อีกทั้งยังมีการออมด้วยเงินสด ในรูปของเงินฝากธนาคารมากกว่าที่จะเป็นการออมในผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การออมเป็นนโยบายสาธารณะที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของทุกประเทศ การออมเป็นแหล่งสำคัญของการลงทุนเพื่อพัฒนาสร้างความเจริญเติบโตและความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนอกเหนือจากปัจจัยเศรษฐกิจทางการลงทุนแล้ว ระบบการออมยังเป็นการคุ้มครองทางสังคมซึ่งหมายถึงการออมเพื่อการเกษียณอายุ เพื่อระบบบำเหน็จบำนาญหรือเพื่อการชราภาพ (สถาบันวิทยาการตลาด, 2564)

ผลการสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศของไทย ณ ปี 2561 พบว่า ครัวเรือนไทยมีประมาณ 21.6 ล้านครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีการออมเงิน 15.7 ล้านครัวเรือน หรือ 72.7% และอีก 5.9 ล้านครัวเรือน หรือ 27.3% ไม่มีเงินออม อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบการออม พบว่าจำนวนครัวเรือนที่มี

การออมในปี 2561 เพิ่มจากปี 2559 ราว 6.0% (ครัวเรือนมีการออม 66.7% ในปี 2559 และ 72.7% ในปี 2561) สะท้อนให้เห็นว่า ตลอดระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา สัดส่วนของครัวเรือนมีการเก็บออมเพิ่มขึ้น (ประธาน จิวจินดา, 2564) ขณะที่การออมในปี 2563 ของคนไทยจะอยู่ที่ 4.8 ล้านล้านบาท หดตัว 8.5% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา จากสถิติในช่วงวิกฤตครั้งสำคัญที่ผ่านมา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอัตราการขยายตัวของการออมเบื้องต้นในประเทศมีทิศทาง ลดลงอย่างเห็นได้ชัด จากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 เมื่อเทียบกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งสำคัญ โดยช่วงวิกฤตต้มยำกุ้งในปี 2540 หดตัว 1.7% และวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ในปี 2551 หดตัว 2.9% (ข่าวหน้าใน, 2564) ซึ่งหากครัวเรือนต้องหยุดทำงานกะทันหันโดยไม่มีกำหนด ระยะเวลาส่วนมากที่ครัวเรือนสามารถนำเงินออม มาใช้ดำรงชีพได้น้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 54.1 รองลงมาตั้งแต่ 1-5 ปี ร้อยละ 10.5 ตั้งแต่ 6-10 ปี ร้อยละ 2.3 ตั้งแต่ 11-20 ปี ร้อยละ 0.4 และต่ำสุด คือ ตั้งแต่ 21 ปีเป็นต้นไป ร้อยละ 0.1 จากผลการสำรวจดังกล่าว พบว่า ครัวเรือนไทยมีการเก็บออม แต่ใช้เงินที่เก็บออมได้ในระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบกับการดำรงชีพในอนาคตหากครัวเรือนหยุดการทำงานหรือตกงาน ส่วนครัวเรือนที่ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ ระยะเวลาที่สามารถนำเงินออมมาใช้ดำรงชีพมีร้อยละ 32.6 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) พฤติกรรมทางการออมหรือวินัยทางการเงินที่ดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการลดปัญหานี้ครัวเรือนของประเทศไทย เช่น ถ้าครัวเรือนมีเงินออมต่อเดือนน้อย จะทำให้เงินออมสะสมต่ำซึ่งไม่เพียงพอจ่ายการใช้จ่ายชำระในการซื้อสินค้าทั้งหมด ทำให้เกิดการผ่อนชำระระยะยาวเกิดหนี้สูงและมีระยะเวลานาน หรือในกรณีที่ต้องมีการผ่อนชำระ เช่น การซื้อบ้านเงินออมที่มีน้อยจะทำให้เลือกผ่อนชำระหนี้ต่อเดือนต่ำภาระหนี้ก็จะสูงและมีระยะเวลายาวนานเช่นกัน

ดังนั้นแล้วการพัฒนากระบวนการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับต่ำบจะแนวทางในการปฏิบัติทั้งของภาครัฐและภาคสังคมที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชนได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทร สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์) ให้บุคคลรู้จักประมาณตนไม่ฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยสุร่าย จนเกินกว่าฐานะและความเป็นอยู่ของตนเอง รู้จักแสวงหาทรัพย์รักษาทรัพย์และจ่ายทรัพย์โดยมีปัญญาเห็นถูกต้องด้วยแล้ว ยังสอนให้บุคคลเป็นนายเหนือความทะยานอยากได้อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพราะหลักเศรษฐกิจธรรมดาเป็นเพียงการสนองความต้องการของคนในการบริโภคโภคทรัพย์ แต่หลักธรรมในพระศาสนาสอนให้คนเราหาความสุขได้จากการบรรเทาความต้องการ หรือความทะยานอยากได้ที่ไม่จำเป็นหรือเกินจำเป็นให้น้อยลง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความสุขจากการเสียสละ

และตั้งตัวได้หรือพึ่งตนเองได้ทางศีลธรรม คือการดำรงชีวิตที่งดงามคือ ธรรมอันอำนวยประโยชน์สุข
 ขั้นต้นหรือธรรมเพื่อเป็นไปในประโยชน์ปัจจุบัน และยังนำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ถึง
 ปัจจุบันได้ เกิดความรู้ที่เท่าทัน เป็นฐานของการพัฒนาซึ่งจะก่อให้เกิดการเป็นต้นแบบของระบบ
 การออมชุมชนวิถีพุทธที่จะขยายผลไปยังจังหวัดข้างเคียงหรือพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยในโอกาส
 ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากระบวนการทัศน์และการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อระบบการออมชุมชนวิถี
 พุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล
2. เพื่อพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล
3. เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนากระบวนการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับ
 ตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้วิธีวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล
 จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาวเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับ วิธีการดำเนิน
 ชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและข้อมูลกายภาพ ข้อมูลประชากร ข้อมูลเศรษฐกิจ ข้อมูลทุนชุมชน และ
 กระบวนการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลที่มีความ
 เหมาะสมกับชุมชน และไม่ขัดต่อวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชน

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อออกแบบ พัฒนากิจกรรม และ
 พัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 4
 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988) คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) เป็นขั้นตอนของการสร้างความตระหนักรู้ของ
 ชุมชน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การประสานงานพื้นที่เป้าหมายเพื่อ
 ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย การประชุมแกนนำระดับชุมชน (นักจัดการชุมชนด้านการออม)
 การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ
 เพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล โดยมิตร่วมของชุมชนและให้ความร่วมมือเครือข่าย บวร การ
 วิเคราะห์ชุมชน และการสร้างฉันทามติสู่การพัฒนากระบวนการออมชุมชน โดยการเปิดเวทีสาธารณะ
 ผ่านเวทีชวนคิด ชวนคุยกับผู้มีส่วนได้เสีย

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมการวางแผนแบบมีส่วนร่วมซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์เอาเทคนิคกระบวนการ AIC มาใช้จัดลำดับขั้นในการประชุมและปฏิบัติในการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของชุมชน และตัวแทน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนปัญหา และแสวงหาความต้องการของทุกฝ่าย

1. การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักทฤษฎีสัมปทา (การขยันหา) เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้าง และเสริมช่องทางในการหารายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลัก โดยมุ่งมั่นพัฒนา อาชีพเสริมหรืออาชีพสำรอง มาเป็นรายได้เพื่อสนองต่อค่าใช้จ่าย หนี้สิน หรือความต้องการของครอบครัว เป็นสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนในพื้นที่ รวมถึงเป็นการพัฒนาระบบข้อมูล จัดการความรู้ การสื่อสารประชาสัมพันธ์

2. การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอารักขสัมปทา (การรักษาไว้) เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อหาแนวทางในการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความพอดี เพื่อให้มีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บไว้หรือออมเพื่อใช้ในอนาคต การจัดทำบัญชีครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ทราบถึงประมาณการรายรับ และประมาณการรายจ่ายรวมถึงหนี้สินของครัวเรือน ขณะเดียวกันเมื่อทราบถึงรายจ่ายแล้วก็จะต้องมีการจัดการให้มีจำนวนที่น้อยลงหรือลดลง

3. การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักกัลยาณมิตตดา (การมีใจต่อกัลยาณมิตร) เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อเป็นการสร้างการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ รวมทั้งมีกิจกรรมการเรียนรู้ผสมผสานได้ การรวมกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างเหนียวแน่น มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งการเป็นสังคมที่มีการแบ่งปัน เกื้อกูลและการเชื่อมโยงเครือข่าย และเชื่อมประสานภาคีทั้งภายในและภายนอกตำบลโดยไม่ขัดต่อวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชุมชน

4. การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักสมชีวิตา (การใช้ชีวิตแบบพอเพียง) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลโดยใช้ฐานความรู้ ฐานเศรษฐกิจและฐานคุณธรรม ในการมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ เป็นขั้นตอนที่ทีมวิจัยติดตามประเมินผลการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การประเมินกระบวนการชุมชน โดยกระบวนการกลไกสภาผู้นำชุมชน และ 2) การประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย และผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น การให้ความร่วมมือ การทำกิจกรรม และผลการดำเนินการตามโครงการที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ การจัดเวทีประชาคมเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนและถอดบทเรียนการทำงาน ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น (After Action Review: AAR) โดยมีเป้าหมายให้เกิดการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการเล่าประสบการณ์จากวิธีการทำงาน

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนากระบวนการทัศน์และการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า

1.1 การรับรู้ทฤษฏี เป็นการรู้จักปัญหาและผลกระทบในพื้นที่ มองให้เห็นว่าเป็นปัญหา ร่วมกันของชุมชนทั้งหมดในพื้นที่ พบว่า ปัญหาในเชิงพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อในเชิงเศรษฐกิจ สามารถสรุปได้ใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย ปัญหาด้านสินค้า ปัญหาด้านหนี้สิน ปัญหาด้านอาชีพ และปัญหาด้านการตลาด แต่จากข้อมูล TPMAP (Thai People Map and Analytics Platform ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า) ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ได้ รายงานครัวเรือนเป้าหมาย จังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ.2565 พบว่า อำเภอลาดยาวมีครัวเรือนเป้าหมาย จำนวน 1,055 ครัวเรือน 1,666 คน ในด้านสูงที่สุด คือ จำนวนเป้าหมายในมิติรายได้ จำนวน 837 ครัวเรือน 1301 คน แต่ในปรากฏครัวเรือนเป้าหมายที่อยู่ในตำบลหนองนมวัว แสดงให้เห็นว่าปัญหาในเชิงพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อในเชิงเศรษฐกิจในตำบลหนองนมวัวยังมีความรุนแรงไม่มาก แต่หากไม่ได้รับการสนับสนุน ดำเนินการช่วยเหลืออาจส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาในระยะยาว และในวงกว้างได้

1.2 การรู้ทฤษฏี เป็นการรู้จักตัวตนของชุมชน เพื่อคัดเลือกตัวแทนนักจัดการชุมชนด้านการออมในการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล จำนวน 21 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทำหน้าที่ 1) ขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ในระดับชุมชน 2) ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจกับประชาชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ และ 3) กำกับ ติดตามการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ในระดับหมู่บ้าน

1.3 การรู้เท่าทัน เป็นการรู้จักอนาคตที่ต้องการของชุมชน ผลการประชาคมตำบล กำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการออมชุมชนใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอภุฏฐานสัมปทา (การขยันหา) เป็นการพัฒนาทักษะเดิม (Upskill) เพิ่มเติมทักษะใหม่ (Reskill) 2) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอารักขสัมปทา (การรักษาไว้) เป็น

กระบวนการพัฒนาเพื่อหาแนวทางในการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความพอดี เพื่อให้มีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บไว้หรือออมเพื่อใช้ในอนาคต 3) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักกัลยาณมิตตตา (การมีใจต่อกัลยาณมิตร) เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และ 4) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักสมชีวิตา (การใช้ชีวิตแบบพอเพียง) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลโดยใช้ฐานความรู้ ฐานเศรษฐกิจและฐานคุณธรรม การช่วยเหลือสมาชิกชุมชนพึ่งกันและกัน

2. การพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า

2.1 การพัฒนาระบบการออมชุมชนโดยการทบทวนกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการทบทวนบริบทต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงาน ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในและความต้องการของกลุ่มคนในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ที่เปลี่ยนไป ผลการทบทวน พบว่า

1) เป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดลเมืองสุขภาวะ เป็นการอยู่ร่วมกันของคนในตำบลอย่างมีความสุข ประกอบด้วย สุขกาย สุขใจ และสุขสัมพันธ์

2) กิจกรรมการคุ้มครองทางสังคม ที่ประชุมมีมติร่วมกันในทิศทางการพัฒนา คือ การสร้างเสริม เติมสุข ไม่เบียดเบียน

3) เป้าหมายและตัวชี้วัดของกิจกรรมการคุ้มครองทางสังคมที่ได้มีการออกแบบร่วมกัน

3.1) การมีส่วนร่วม จะต้องมีแกนนำและนักจัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัว เข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 40 คน เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาระบบการออมชุมชน

3.2) ผู้นำท้องถิ่น จะต้องมีผู้นำชุมชนในตำบลหนองนมวัว เข้าร่วมกิจกรรม และให้การสนับสนุนเต็มที่ ให้กับชุมชนและภาคีเครือข่าย ไม่น้อยกว่า 2 หมู่บ้านต่อกิจกรรม

3.3) โครงสร้างองค์กร จะมีการประสานงานระหว่างกลุ่มอาชีพ และคนในตำบล เพื่อการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรม

3.4) ความสามารถในการประเมินปัญหา และร่วมกันหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหา จะต้องมีแกนนำและนักจัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัว เข้าร่วมการติดตาม ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทุกครั้งของทุกกิจกรรม

3.5) การระดมทรัพยากร จะต้องมีการมีแกนนำและผู้จัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัว สามารถระดม ตัดสินใจ และกระจายทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมทุกกิจกรรม

3.6) การเชื่อมโยงกับองค์กร/ชุมชนอื่น จะต้องมีการมีแกนนำและผู้จัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัวร่วมประสานงานระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่ออบรมให้ความรู้แก่คนในตำบลของทุกกิจกรรม

3.7) การตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ (การถามว่าทำไม) จะต้องมีการมีแกนนำและผู้จัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัวร่วมกระบวนการพูดคุยและแสดงความคิดเห็น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกันของทุกกิจกรรม

3.8) ความสัมพันธ์กับตัวแทนองค์กรภายนอก แกนนำและผู้จัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัวความสัมพันธ์อันดีกับภาคีเครือข่าย และมีการอบรม ให้ความรู้ พัฒนาศักยภาพที่เลี้ยงในชุมชนของทุกกิจกรรม

3.9) การบริหารจัดการโครงการ แกนนำและผู้จัดการชุมชนด้านการออมในตำบลหนองนมวัวสามารถบริหารจัดการงาน และมีความรับผิดชอบ ร่วมกันกับที่เลี้ยงในชุมชนของทุกกิจกรรม

2.2 การพัฒนาระบบการออมชุมชนโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์) ประกอบด้วย 5 ชุดกิจกรรมการพัฒนา ดังนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การตลาดออนไลน์ เทคนิคถ่ายภาพด้วยมือถือ” เป็นการสอนวิธีการถ่ายภาพสินค้า หรือการสร้างเรื่องเล่าของสินค้า (Content หรือคอนเทนต์) โดยใช้โทรศัพท์มือถือเดิมที่มีอยู่

ชุดกิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การวิเคราะห์และออกแบบธุรกิจด้วย Business Model Canvas (BMC)” เป็นการอบรมให้ความรู้ และการทดลองวิเคราะห์และจัดทำแบบจำลองธุรกิจ

ชุดกิจกรรมที่ 3 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การทำพวงมาลัยจากผ้าขาวม้า” เป็นกิจกรรมสัมพันธ์ที่ทำร่วมกันระหว่างคน 3 วัย ในตำบล

ชุดกิจกรรมที่ 4 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานดอกไม้” มีรายละเอียดการอบรมแบ่งออกเป็น 2 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การทำดอกไม้ไหว้พระจากดอกไม้แถวบ้าน และ 2) การทำบายศรีปากชาม

ชุดกิจกรรมที่ 5 การขยายผลสู่เย็นข้างบ้าน ตู๋ยาข้างครัว เป็นการสร้างพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน

3. ผลการถอดบทเรียนการพัฒนากระบวนการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล พบว่า

3.1 การประเมินกระบวนการชุมชนด้วยตนเอง 9 มิติ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วม 2) ผู้นำท้องถิ่น 3) โครงสร้างองค์กร 4) ความสามารถในการประเมินปัญหา 5) การระดมทรัพยากร 6) การเชื่อมโยงกับองค์กร/ชุมชนอื่น 7) การตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ 8) ความสัมพันธ์กับตัวแทนองค์กรภายนอก 9) การบริหารจัดการโครงการ ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินกระบวนการชุมชนด้วยตนเอง 9 มิติ ร้อยละ 100 ประเมินให้ผ่านในค่าเฉลี่ยมากกว่า 4.50

3.2 ผลการถอดบทเรียน เพื่อสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น (After Action Review: AAR) พบว่า 1) เป้าหมายร่วมของตำบล คือ หนองนมวัวโมเดลเมืองสุขภาวะ และ 2) กระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย 5 ชุดกิจกรรม คือ ชุดกิจกรรมที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การตลาดออนไลน์ เทคนิคถ่ายภาพด้วยมือถือ” ชุดกิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การวิเคราะห์และออกแบบธุรกิจด้วย BMC” ชุดกิจกรรมที่ 3 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การทำพวงมาลัยจากผ้าขาวม้า” ชุดกิจกรรมที่ 4 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานดอกไม้” และชุดกิจกรรมที่ 5 การขยายผลสู่เย็นข้างบ้าน ตู๋ยาข้างครัว ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น

3.3 การสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ พบว่า 1) ปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย (1) ปัญหาสาธารณภัยในพื้นที่ และ (2) การจัดการเวลาไม่ตรงกันระหว่างส่วนตัวและส่วนร่วม และ 2) ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการ (2) ภาศึเครือข่าย (3) การรับฟัง ทบทวนเพื่อแก้ปัญหา และ (4) ผู้นำ/นักจัดการชุมชน/พี่เลี้ยง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงผลจากการพัฒนากระบวนการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล คือ ระบบและกลไกการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

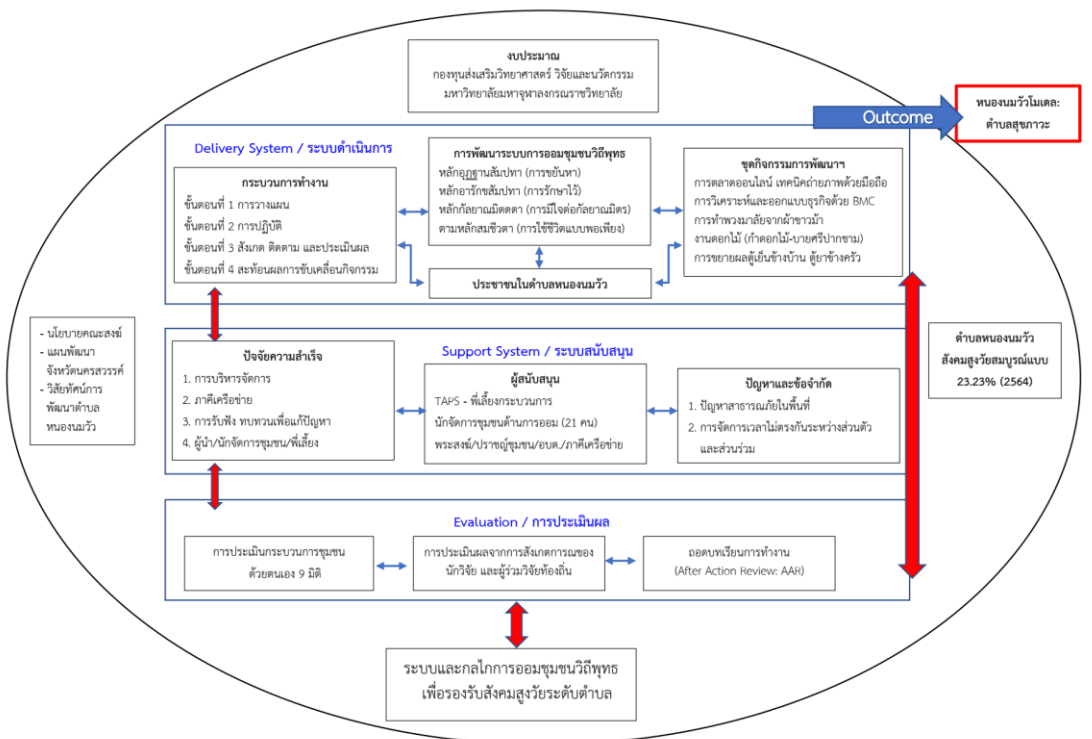
1. ระบบดำเนินการ (Delivery System) เป็นกระบวนการในการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองนมวัว โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรม ใน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผล และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งเห็นควรร่วมกันในกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 4 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย ชุดกิจกรรมที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การตลาดออนไลน์ เทคนิคถ่ายภาพมือถือ” ชุดกิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การวิเคราะห์และออกแบบธุรกิจด้วย Business Model Canvas (BMC)” ชุดกิจกรรมที่ 3 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การทำพวงมาลัยจากผ้าขาวม้า” ชุดกิจกรรมที่ 4 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานดอกไม้” มีรายละเอียดการอบรม (1) การกำดดอกไม้ไหว้พระจากดอกไม้แถวบ้าน และ (2) การทำบายศรีปากชาม และชุดกิจกรรมที่ 5 การขยายผลสู่เย็นข้างบ้าน ตู๋ยาข้างครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยญา แสงอัมพร (2561) พบว่า ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ช่วยเหลือแนะนำวิธีการในการแก้ปัญหา ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้าน และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ขณะที่พระปลัดระพิน พุทธิสารโร (2563) พบว่า มีการประยุกต์ด้วยหลักธรรมผ่านวิถีความเชื่อทางศาสนาและวิถีของการดำเนินชีวิต ซึ่งประยุกต์ด้วยการพาทำ นำให้ดูผ่านรูปแบบของกิจกรรม ทั้งสองชุมชนมีวิถีของวัดและวิถีของศาสนาเป็นเครื่องกำหนด รูปแบบและแนวทางการประยุกต์จึงดำเนินไปภายใต้วิถีทางศาสนา วัด พระสงฆ์และรวมอยู่ในวิถีวัฒนธรรมภายในชุมชน บนกรอบการพัฒนาใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอภุฏฐานสัมปทา (การขยันหา) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอารักขสัมปทา (การรักษาไว้) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักกัลยาณมิตตตา (การมีใจต่อกัลยาณมิตร) และการพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักสมชีวิตา (การใช้ชีวิตแบบพอเพียง) สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย สิงอุตม และคณะ (2560) พบว่า ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับการสร้างเสริมความมั่นคงทางครอบครัว โดยใช้หลักการปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ มาประยุกต์ใช้ให้รู้จักบริหารจัดการระหว่างความพอเพียงอย่างวัตถุวิสัยและความพอเพียงอย่างจิตวิสัยให้เกิดดุลยภาพ ซึ่งกันและกันเพื่อความเข้มแข็งของครอบครัว

2. ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นการสนับสนุนให้กลไกการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ผ่านการออกแบบกิจกรรมร่วมกัน โดยการสนับสนุนโดยทีมพี่เลี้ยง (Technical Assistance Providers) ประกอบด้วย 1) TAPS-พี่เลี้ยงกระบวนการ 2) นักจัดการชุมชนด้านการ

ออม (21 คน) และพระสงฆ์/ปราชญ์ชุมชน/อบต./ภาคีเครือข่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา จันทร์แดง และจำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2556) พบว่า การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบ ไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ซึ่งผลการจากวิเคราะห์และถอด บทเรียนภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมด พบปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การบริหาร จัดการ 2) ภาคีเครือข่าย 3) การรับฟัง ทบทวนเพื่อแก้ปัญหา 4) ผู้นำ/นักจัดการชุมชน/พี่เลี้ยง และ ยังพบปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย 1) ปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่ และ 2) การจัดการเวลาไม่ ตรงกันระหว่างส่วนตัวและส่วนร่วม

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 ระบบและกลไกการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ ระบบและกลไกการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลหนองม้ว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

1. ระบบดำเนินการ (Delivery System) เป็นกระบวนการในการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธ ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหนองนมวัว โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรม ใน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผล และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งเห็นควรร่วมกันในกิจกรรมการพัฒนา จำนวน 5 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย ชุดกิจกรรมที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การตลาดออนไลน์ เทคนิคถ่ายภาพมือถือ” ชุดกิจกรรมที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การวิเคราะห์และออกแบบธุรกิจด้วย Business Model Canvas (BMC)” ชุดกิจกรรมที่ 3 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “การทำพวงมาลัยจากผ้าขาวม้า” ชุดกิจกรรมที่ 4 การอบรมเชิงปฏิบัติการ “งานดอกไม้” มีรายละเอียดการอบรม 1) การทำดอกไม้ไหว้พระจากดอกไม้แถวบ้าน และ 2) การทำบายศรีปากชาม และชุดกิจกรรมที่ 5 การขยายผลสู่เย็นข้างบ้าน ผู้ยาข้างครัว บนกรอบการพัฒนาใน 4 ด้าน ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอภุมฐานสัมปทา (การขยันหา) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักอารักขสัมปทา (การรักษาไว้) การพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักกัลยาณมิตตตา (การมีใจต่อกัลยาณมิตร) และการพัฒนาระบบการออมชุมชนตามหลักสมชีวิตา (การใช้ชีวิตแบบพอเพียง)

2. ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นการสนับสนุนให้กลไกการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ผ่านการออกแบบกิจกรรมร่วมกัน โดยการสนับสนุนโดยทีมพี่เลี้ยง (Technical Assistance Providers) ประกอบด้วย 1) TAPS-พี่เลี้ยงกระบวนการ 2) นักจัดการชุมชนด้านการออม (21 คน) และพระสงฆ์/ปราชญ์ชุมชน/อบต./ภาคีเครือข่าย ซึ่งผลการจากวิเคราะห์และถอดบทเรียนภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมด พบปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการ 2) ภาคีเครือข่าย 3) การรับฟัง ทบทวนเพื่อแก้ปัญหา 4) ผู้นำ/นักจัดการชุมชน/พี่เลี้ยง และยังพบปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย 1) ปัญหาสาธารณภัยในพื้นที่ และ 2) การจัดการเวลาไม่ตรงกันระหว่างส่วนตัวและส่วนร่วม

3. การประเมินผล (Evaluation) เป็นส่วนหนึ่งของระบบสนับสนุน ที่ระบุให้เห็นเครื่องมือที่ใช้ในการถอดบทเรียน และประมวลผลการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาระบบการออมชุมชนเชิงพุทธ ประกอบด้วย 1) การประเมินกระบวนการชุมชนด้วยตนเอง 9 มิติ 2) การประเมินผลจากการสังเกตการณ์ของนักวิจัย และผู้ร่วมวิจัยท้องถิ่น และ 3) การถอดบทเรียนการทำงาน (After Action Review: AAR)

4. บริบทและปัจจัย เป็นปัจจัยจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา พบว่า

1) การสนับสนุนและความสอดคล้องเชิงนโยบาย ประกอบด้วย นโยบายคณะสงฆ์ สนับสนุนการเป็นตำบลสุขภาวะต้นแบบ แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพ ทุมนุรักษ์และ เสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง และวิสัยทัศน์การพัฒนาตำบลหนองนมวัว “ตำบลหนองนมวัวเป็นตำบลน่าอยู่...”

2) งบประมาณสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) บริบทเชิงสังคม คือ ตำบลหนองนมวัวเข้าสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์แบบ โดยมีผู้สูงอายุในอัตรา 23.23% (ปี พ.ศ. 2564)

5. การนำไปใช้ (Outcome) เป็นเป้าหมายที่เห็นร่วมกันของคนในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ คือ หนองนมวัวโมเดล: ตำบลสุขภาวะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

2. ภาครัฐควรสนับสนุนด้านการยกระดับสมรรถนะชุมชน และบุคลากรในการพัฒนาระบบการออมชุมชนวิถีพุทธเพื่อรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบล

3. ภาครัฐและจังหวัดควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับระบบการออมชุมชนวิถีพุทธและจัดหาหน่วยงานหรือวิทยากรในการให้ความรู้ การสนับสนุนด้านระบบเครือข่ายและช่องทางการเข้าถึงตลาด และการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาเพื่อการพัฒนา ต่อยอดนวัตกรรมชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนควรมีแผนชุมชนในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เพียงพอ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเอง

2. ชุมชนควรจัดเวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นและการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ และดำเนินชีวิตไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและชุมชน ลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า

3. ชุมชนควรมีการจัดตั้งเครือข่ายการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อวางแผนการพัฒนาทักษะการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างเครือข่ายธุรกิจ และเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล สินค้าและเพื่อต่อยอดรายได้ไปยังชุมชนอื่นระหว่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวหน้าใน. (2564). คนไทยออมเงินน้อยลงทุบสถิติ. *Khaosod Online*. เข้าถึงได้จาก https://www.khaosod.co.th/newspaper/newspaper-inside-pages/news_562393
- ธงชัย สิงอุตม และคณะ. (2560). *เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับการสร้างเสริมความมั่นคงของครอบครัว พ่อ-แม่มือใหม่*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประธาน จิวจินดา. (2564). *การออมภาคครัวเรือนของไทย แนวโน้มและข้อจำกัด*. กรุงเทพฯธุรกิจ เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/855981>
- พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร. (2563). รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 5(2), 277-293.
- วิทยา จันทร์แดง และจันทรงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน*. (ดุชนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สถาบันวิทยาการตลาด. (2564). *การออมสำหรับประชาชนวัยเริ่มทำงาน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.cma.in.th/cma/academicPaper/download/2>
- สร้อยญา แสงอัมพร. (2561). การใช้หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนมะม่วงปลายแขน ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสาร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(2), 411-429.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การออมของครัวเรือนไทย ไตรมาสที่ 4 ปี 2563*. เข้าถึงได้จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages>
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer*. (3rd ed.). Victoria : Deakin University.

